

Research Paper

The Effect of Effective Factors in Breaking the Identity of Tabriz Urban Housing (Case Study of Valiasr Neighborhood)

Bahram Mohammadian ¹, Shabnam Akbari Namdar ^{*2}, Hassan EbrahimiAsl ³, Nasim Najaf Gholipour Kalantari²

1. PhD Student of Architecture, Islamic Azad University, Jolfa, Iran
2. Assistant Professor, Department of Architecture, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran
3. Assistant Professor Department of Architecture, Jolfa International Branch, Islamic Azad University, Jolfa, Iran

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 159-170

Use your device to scan and read the article online

Keywords: *Identity, Housing, Contemporary, Valiasr Neighborhood Of Tabriz*

Urban identity is a set of values that encompasses various cultural, economic, or political terms and sets one city apart. In this regard, architecture has a very important role in preserving the identity and culture of a society. In Iran, with the arrival of modernity in the country, in the city of Tabriz, regardless of identity, culture and urban planning, it affects Tabriz and causes anonymity in the city and Contemporary housing has been built in the city of Tabriz. The purpose of this study is to investigate the effect of changing the foundations of thought in the disintegration of contemporary housing identity in Tabriz. The present research is a descriptive-analytical survey. The statistical population includes all experts, professors specializing in this field, the sample size is equal to 12 experts and professors. A reliability of 0.585 was obtained. Structural equation method was used to analyze the data, which was first analyzed through SPSS software and then through Smart PLS software and AMOS software was used to explain the final model. The results show that the greatest impact on the disintegration of contemporary housing identity in terms of changing the foundations of thought, forgetting and extensive destruction of everything related to the past with a general load of 0.92 and producing index samples in the greenhouse conditions of thought with a factor load. 0.20 had the least impact. Therefore, there is a direct relationship between ideological transformation and identity disruption in the contemporary housing of Valiasr in Tabriz.

Citation: Mohammadian, B., Akbari Namdar, Sh., EbrahimiAsl, H., & Najaf Gholipour Kalantari, N. (2024). **The effect of effective factors in breaking the identity of Tabriz urban housing (Case study of Valiasr neighborhood)**. *Geography(Regional Planning), Special Issue,* , 13 (Special Issue 1), 159-170.
DOI: 10.22034/jgeoq.2023.310935.3372

* **Corresponding author:** Shabnam Akbari Namdar, **Email:** namdar@iaut.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

National identity in a country is closely linked to its design style, with political decisions and regulations influencing this identity and manifesting in urban design changes. This relationship between maintaining local identity and embracing global trends is a contentious issue, as cities evolve rapidly due to globalization. Globalization has spread worldwide, affecting various aspects such as food, clothing, transport, and architecture, leading to a more homogenized global culture. The impact of globalization has transformed economic, political, social, cultural, and identity aspects of societies. In contemporary cities, architecture reflects civilization, identity, and development. However, the rise of international architectural styles has led to a loss of local architectural identity, with global cities like New York, Toronto, Dubai, and Tokyo showcasing uniform design elements. In Iran, particularly in Tabriz, architectural identity has suffered due to Western architectural imitations, resulting in a loss of traditional features and coherence. The current study aims to examine the impact of these changes on architectural identity in contemporary Tabriz housing. Utilizing descriptive-analytical and survey methods, the research involves a sample of 12 architecture experts from Tabriz. The study employs exploratory and confirmatory factor analysis using SPSS and Smart PLS to validate the research instruments and analyze data.

Methodology

To investigate the impact of factors affecting the fragmentation of urban housing identity in Tabriz, with a case study of the Vali Asr neighborhood, a descriptive-analytical and survey-based research method will be employed. The study will involve several phases: first, a comprehensive review of literature and documents related to architectural identity and urban changes, focusing on both historical and contemporary contexts. Subsequently, qualitative data will be collected through semi-structured interviews and researcher-designed questionnaires administered to residents, architecture, and urban planning experts. The

collected data will be analyzed using exploratory and confirmatory factor analysis in SPSS and Smart PLS software to identify the main factors contributing to the fragmentation of housing identity in the Vali Asr neighborhood. The results will help identify strengths and weaknesses in urban design and planning and provide recommendations for restoring local architectural identity.

Results and Discussion

In the analysis of convergent validity in the PLS model, the Average Variance Extracted (AVE) criterion is used. To assess discriminant validity, it must be verified that the AVE for a construct is greater than the square of the correlation between that construct and other constructs in the model. If this condition is met, the constructs are considered to have discriminant validity. As indicated in Table 3, the elements on the principal diagonal have higher values compared to other values. Structural equation modeling (SEM) results, as shown in Figure 6, display the path coefficients. Coefficients are acceptable if their p-values are less than 0.05. Table 7 provides these p-values. The indirect path coefficient is the product of two direct effects. Table 6 illustrates the impact of transformative approaches on six aspects of urban housing identity fragmentation in the Vali Asr neighborhood, Tabriz. Significant direct effects are evident, with t-values exceeding 1.96. Positive CV-Red values indicate model quality. Statistical analysis confirms that variables such as cost flexibility, execution flexibility, adaptability, and improvement are significant predictors of transformative approaches to housing identity fragmentation, with factor loadings varying in their influence.

Conclusion

Despite its rich historical, cultural, and artistic background, particularly in architecture, Tabriz has experienced a disconnection from its authentic architectural identity. This issue is exacerbated by the rapid population growth and housing shortages, which often lead to residential designs that lack a connection to local architectural traditions. Modern, imported Western designs and inconsistent facades have compromised the architectural

integrity of neighborhoods like Vali Asr in Tabriz. Recent trends in high-rise construction, neglecting local needs and safety standards, further contribute to the city's architectural disarray. This modern approach, influenced by Western styles, has led to a disregard for traditional architectural elements, resulting in a loss of the city's unique architectural identity. The research aims to explore the impact of transformative ideological changes on this identity fragmentation and provide solutions for

integrating contemporary architecture with local traditions in Tabriz. The findings suggest that forgetting and demolishing past architectural elements, along with the lack of contextual understanding, significantly affect the city's architectural coherence. Recommendations include integrating traditional and modern architecture, preserving valuable buildings, and respecting local cultural values to restore Tabriz's architectural identity.

References

1. Alhusban, A. A., & Alhusban, S. A. (2020). Re-locating the identity of Amman's city through the hybridization process. *Journal of Place Management and Development*, Vol.14, No.2, pp. 81–113. doi:10.1108/jpmd-07-2019-0066.
2. Ashrafi, N. (2018). Investigating crisis management in systemic identity of architecture and contemporary architecture in Iran. *Urban Management Studies*, 10(33), 17-28. [In Persian]
3. Bahtiyar, T., B., & Yaldiz, M., (2021). Loss of identity in buildings of modern architecture; The case of Edirne government house. *Global Journal of Arts Education*. Vol.11, No1, pp. 102-116. <https://doi.org/10.18844/gjae.v11i1.5728>
4. Blean, M. R. (2018). Unbounded place meanings and embodied place identities for conservation volunteers in Scottsdale, Arizona. *J. Environ. Psychol.* Vol.56, pp 76–83. doi: 10.1016/j.jenvp.2018.03.002.
5. Cheng, Z., Zhou, S. and Zhang, B. (2018), The spatial factors of cultural identity: a case study of the courtyards in a historical residential area in Beijing, *Sustainability*, Vol.10, No.8, pp 1-16.
6. Dwidar. S& Sabry Abowardah, E, (2017), Internal Courtyards One of Vocabularies of Residential Heritage Architecture and Its Importance in Building Contemporary National Identity, *International Architecture and Urban Studies Conference House & Home March 3-4, 2017*. pp 1-17.
7. Javidir Abbasi, M. (2020). Analyzing the impact of climate on the formation and typology of Tabriz housing in the contemporary period (Case study: Zafaraniyeh, Roshdieh, and Vali Asr neighborhoods) [Doctoral dissertation, supervised by Shahryar Shaghghi and Jalal Sak Zamankhani]. Faculty of Art and Architecture, Shabestar Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
8. Mahdavi-Nejad, M. J., & Taleb Hashemi, S. S. (2013). The role of design and execution quality in achieving the concept of identity in contemporary architecture in Iran. *Architectural Thought*, 1(1), 94-105. [In Persian]
9. Moulanaei Salahuddin, S., & Soleimani, S. (2016). Recognizing authentic components of Iranian indigenous architecture in the western region of the country, case study: Oraman Kurdistan. *Architecture and Ideal City*, 17, 115-127. [In Persian]
10. Pourmohammadi, M. R., Ghorbani, R., & Velayati Shiva, A. (2019). Examining the role of modernity indicators in housing architecture dimensions: A study of residential complexes in Tabriz. *Architectural Knowledge*, 2(2), 33-46. [In Persian]
11. Ramadanpour Mehrnaz, Sh., Sharqi, A., & Mahdinejad Jamaldin, M. (2019). Evaluating contemporary housing in Iran based on Islamic-Iranian criteria. *Iranian-Islamic City Studies*, 9(35), 5-18. [In Persian]
12. Reisi, M. M. (2016). Root cause analysis of identity crisis in architecture and contemporary architecture in Iran with emphasis on the triad of insight, value, and action. *Fine Arts - Architecture and Architecture*, 21(4), 63-74. [In Persian]
13. Shahbazi Chagni, B., Dadkhah, K., & Moeini, M. (2014). Investigating the role of identity-patterns in contemporary Iranian architecture. *Comparative Studies in Art*, 4(8), 113-122. [In Persian]
14. Zargami Ismail, M. N. J., & Fattorechi Dorsa, D. (2017). Creating a theoretical framework for designing based on the

theory of sustainable social identity for residential complexes for residents of different socio-economic classes. Journal, 5(2), 1-14. [In Persian]

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۳ (ویژه‌نامه ۱)، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

تأثیر عوامل موثر در گسست هویت مسکن شهری تبریز (مطالعه موردی محله ولیعصر)

بهرام محمدیان: دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، جلفا، ایران.
شبنم اکبری نامدار*: استادیار گروه معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.
حسن ابراهیمی اصل: استادیار گروه، واحد بین‌المللی جلفا، دانشگاه آزاد اسلامی، جلفا، ایران.
نسیم نجف قلی پور کلانتری: استادیار گروه معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هویت شهری مجموعه‌ای از ارزش‌ها است که اصطلاحات مختلف فرهنگی، اقتصادی یا سیاسی را در بر می‌گیرد و یک شهر را از بقیه جدا می‌کند. در این میان معماری و برنامه‌ریزی شهری نقش بسیار مهمی در حفظ هویت و فرهنگ یک جامعه دارد، در ایران با ورود مدرنیته به کشور، در شهر تبریز هم بدون توجه به هویت - فرهنگ، معماری تبریز را تحت تأثیر قرار داد باعث بروز بی‌هویتی در شهر و مسکن معاصر در شهر تبریز شده است. هدف تحقیق حاضر بررسی تأثیر دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسستگی هویت مسکن معاصر شهر تبریز است. تحقیق حاضر توصیفی - تحلیلی از نوع پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شامل همه متخصصین، اساتید متخصص در این زمینه بوده، حجم نمونه برابر ۱۲ نفر از خبرگان و اساتید می‌باشد. پایایی برابر ۰/۵۸۵ بدست آمد. برای تجزیه تحلیل داده‌ها از روش معادلات ساختاری استفاده شد که ابتدا از طریق نرم‌افزار SPSS، داده‌ها را آنالیز و سپس برای تبیین مدل نهایی از نرم افزار Smart PLS و AMOS استفاده شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین تأثیر بر گسست هویت مسکن معاصر از نظر دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای، به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته با بار عامی ۰/۹۲ و تولید نمونه‌های شاخص در شرایط گلخانه‌ای اندیشه با بار عامی ۰/۲۰ کمترین تأثیرگذاری را داشته‌اند. بنابراین بین دگرگونی اندیشه‌ای و گسست هویت معماری در مسکن معاصر ولیعصر تبریز رابطه مستقیمی وجود دارد.</p>	<p>شماره صفحات: ۱۷۰-۱۵۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: هویت، مسکن معاصر، معماری، گسست، محله ولیعصر تبریز</p>

استناد: محمدیان، بهرام؛ اکبری نامدار، شبنم؛ ابراهیمی اصل، حسن و نجف قلی پور کلانتری، نسیم (۱۴۰۲). تأثیر عوامل موثر در گسست هویت مسکن شهری تبریز (مطالعه موردی محله ولیعصر). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۳ (ویژه‌نامه ۱)، ۱۷۰-۱۵۹.

DOI: 10.22034/jgeoq.2023.310935.3372

* نویسنده مسئول: شبنم اکبری نامدار، پست الکترونیکی: namdar@iaut.ac.ir

مقدمه

هویت ملی هر کشوری با سبک طراحی آن ارتباط مستقیم دارد. انتخاب‌هایی که از طریق سیاست و مقررات انجام می‌شود بر هویت کشور تأثیر می‌گذارد و این تأثیر را می‌توان در تغییراتی که در طراحی شهرهای آن ایجاد می‌شود مشاهده کرد. تصمیم‌گیری‌هایی که بر هویت طراحی یک شهر تأثیر می‌گذارد و آن را تغییر می‌دهد، همواره یک موضوع بحث برانگیز بوده است، گویی نیاز به پیروی از روند جهانی یا حفظ هویت و میراث طراحی شهری است (Sokienah, 2020). ما در دورانی زندگی می‌کنیم که شهرنشینی سریع عامل غالب در شکل دهی به شهرهایی است که در آن زندگی می‌کنیم و این تغییرات بر کل شهرها تأثیر می‌گذارد، از زیرساخت‌ها گرفته تا طراحی داخلی ساختمان‌های شهر (Kopec, 2018). این روزها می‌توانیم ببینیم که جهانی شدن در چند دهه گذشته در سراسر جهان چگونه گسترش یافته و در بسیاری از مقالات، کتاب‌ها و کنفرانس‌ها به عنوان بحث و تحقیق اولیه مطرح شده است. جهانی شدن در جهان افشاگری کرده است و در بسیاری از جنبه‌ها تغییراتی ایجاد کرده است. جهانی شدن‌ها باعث ایجاد طعم جهانی و پذیرش چیزهای جدید از سراسر جهان از نظر غذا، پوشاک، حمل و نقل و ساخت مواد و اشکال می‌شود. بنابراین، جهانی شدن همه جنبه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و هویتی را دگرگون کرده است (Zwain & Bahauddin, 2021).

زندگی مردم در شهرها، بوسیله فرهنگ، ساختمان‌ها و محیط ساخته شده توسط انسان‌ها و سیستم حمل و نقل احاطه شده است. بنابراین، معماری به عنوان مولفه اصلی منعکس‌کننده تمدن، هویت و توسعه در یک جامعه در نظر گرفته می‌شود. (Mahgoub et al, 2021) امروزه، ما می‌توانیم بسیاری از شهرسازان را ببینیم که با طراحی و ساخت ساختمان‌های بین‌المللی و استفاده از همان سبک در سراسر جهان، به سختی تلاش می‌کنند تا شهرساز بین‌المللی شوند. با استفاده از فرم بین‌المللی در معماری، می‌توان گفت که ما یک وحدت جهانی خواهیم داشت، بنابراین شهرسازان تغییرات زیادی در معماری محلی ایجاد می‌کنند، مانند ساختن آسمان خراش‌ها و شهرهای جهانی. نمونه‌های زیادی از این تغییر توسط شهرسازی مانند پیتز آیزنمن، زاهای جدید، رم کولپاس و شهرهای جهانی مانند نیویورک، تورنتو، دبی و توکیو وجود دارد (Zwain & Bahauddin, 2020). معماری امروز ایران بخصوص در رابطه با مسکن دچار نوعی سردرگمی، از دست رفتن خود و ویرانی‌های هویتی شده است. معماری کشور با تقلید از معماری غربی در چشم انداز شهری باعث ناهمگونی معماری شده است. تجربه قرن‌ها کوشش اجدادمان در زمینه معماری و معماری در زمان معاصر به دست فراموشی سپرده شده، تاجایی که گاهی کلا با بناها و ساختمان‌های ناآشنا و بی هویت روبرو می‌شویم. بسیاری از ویژگی‌های معماری ایرانی در ساختمان‌های معاصر از بین رفته است (اشرفی، ۱۳۹۷). در معماری و معماری تبریز "هویت معماری" و "هویت شهری" دو معقوله مربوط به هم هستند، و باید راه حل مناسب برای تلفیق معماری غربی و بومی با حفظ هویت و فرهنگ ایرانی در ساخت و سازهایمان در شهر تبریز بکار گیریم. معماری و معماری تبریز راه بسیار پیچیده‌ای برای به دست آوردن موقعیت خاص خود در جامعه دارد، چرا که ایران کشوری در حال توسعه است که در حال طی کردن فرآیندهای جهانی شدن شدن است. شهر تبریز نیز گذر از سنت به مدرن را بسیار سریع و بدون بسترسازهای علمی و هنری، فرهنگی - اجتماعی لازم تجربه کرده است. در زمان کنونی هم ظهور شهرها بصورت هوشمند و با ساختار شبکه‌ای در داخل ایران در حال به وقوع پیوستن است که شهر تبریز هم از این امر مستثنی نیست. با توجه به مطالب بیان شده هدف تحقیق حاضر بررسی تاثیر دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسستگی هویت معماری مسکن معاصر شهر تبریز است. تحقیق حاضر بصورت توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. جامعه آماری شامل تمامی اساتید معماری و شهرسازی و متخصصین رشته معماری و معماری در شهر تبریز بوده و حجم نمونه هم ۱۲ نفر از خبرگان در حوزه معماری و معماری و اساتید متخصص رشته مورد نظر شهر تبریز می‌باشد. به منظور بررسی روایی ابزار پژوهش علاوه بر روایی محتوا از روایی سازه استفاده شده است. در این راستا، از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی به منظور بررسی روایی سازه بهره گرفته می‌شود پایایی سوالات برابر ۰/۸۵۸ بدست آمد. به این منظور، بر روی شاخص‌های پرسشنامه تحلیل عاملی انجام خواهد گرفت. بنابراین، در ابتدا، داده‌های مربوط به هر یک از شاخص‌های فوق وارد نرم‌افزار SPSS شده و بر روی آن‌ها تحلیل عاملی اکتشافی انجام می‌گیرد. در مرحله دوم، بعد از شناسایی عوامل مکنون از این راه، با استفاده از نرم‌افزار

Smart PLS و Amos نسخه ۲۳ بر روی داده‌های پژوهش تحلیل عاملی تاییدی انجام می‌شود. همچنین متغیرهای تحقیق در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱- متغیرهای تحقیق

مؤلفه‌های فرعی	گسست هویت مسکن شهری
به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته است.	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای
سرکشی حقیرترین باورها و پندارها در برابر اصیل‌ترین آن‌ها	
سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی در میان دو قطب سنت و نوآوری	
تولید فرهنگ‌های شهری در تقابل با یکدیگر و در تعامل با فرهنگ‌های روستایی (تولید خرده فرهنگ‌های روستایی)	
تمایل قشر متوسط برای تقلید	
تولید نمونه‌های شاخص معماری در شرایط گلخانه‌ای اندیشه	

منبع: مطالعات اسنادی نگارندگان، ۱۴۰۰

مبانی نظری

هویت اشاره به شیوه‌هایی دارد که، افراد و مجموعه‌ها در روابط اجتماعی خود با سایر افراد و مجموعه‌ها متمایز می‌شوند. (Melnichuk & Gnatiuk, 2018) مجموعه‌ای از باورها و اندیشه‌هایی است که فرهنگ انسان را تشکیل و فرهنگ انسانی در مکان تجلی می‌یابد (Pandya, 2020). که نشان‌دهنده هویت اوست، که الان کمتر در محیط اجتماعی شهر قابل مشاهده می‌باشد. شهرها دارای شخصیت‌ها و هویت‌های متفاوتی هستند که نشان می‌دهد ویژگی‌های منحصر به فردی دارند که آن‌ها را از دیگران متمایز می‌کند (Kamini, 2019). رابطه بین حافظه شهری و هویت معماری از طریق فضاها برقرار می‌شود. گروه‌های ساختمانی و ساختمانی که در ذهن ساکنان شهرنشین جایگاهی پیدا کرده‌اند، این عناصر شهری را به یاد این مردم می‌اندازد و همچنین مهمترین عوامل تعیین‌کننده در مورد هویت معماری شهری هستند (Alhusban, 2020). عناصر هویت ناشی از محیط ساخته شده توسط انسان شامل انواع چیدمان شهری و همچنین میدان‌ها، خیابان‌ها، ساختمان‌ها، آثار تاریخی، پارک‌ها، حیاط و غیره است. عنصری که بالاترین پتانسیل ایجاد هویت در محیط ساخته شده توسط انسان است، ساختمان‌های یک شهر که نقش خاصی در زندگی روزمره مردم شهرها دارند. بنابراین ساختمان‌های معماری شده نقش بزرگی در ساختار کنونی شهرها و روند شکل‌گیری هویت دارند. (Jashari-Kajtazi & Jakupi, 2017) ساختمان‌های معماری شده‌ای که دارای عملکردهای مربوط به هویت در شهرها هستند، که نقش مهمی در تعیین معنای هویت شهرها و جوامع دارند (Kamini, 2019). ساختمان‌ها را می‌توان محصولاتی دانست که بیانگر سبک زندگی، وضعیت اقتصادی اجتماعی و فرهنگ یک شهر در دوره‌های مختلف است، که ارزیابی شیوه زندگی اجتماعی را ممکن می‌سازد، منعکس‌کننده دانش، علاقه و مهارت‌های یک جامعه است و ما را از اطلاعات در مورد مصالح و روش‌های ساختمان مطلع می‌کند (Rapoport 1969: 54). هویت شهرها و بناهای معماری شهری که در راستای عوامل تاریخی، فرهنگی، کالبدی، اجتماعی - اقتصادی و سبکی شکل گرفته‌اند، به میزان معینی در زمان تغییر می‌کنند. این تغییر زمانی قابل قبول می‌باشد که به موازات هویت فعلی و بدون خاتمه هویت فعلی رخ دهد (Bahtiyar & Yaldiz, 2021). با این حال، ناتوانی شهرها در حفظ سرمایه‌های فرهنگی خود، یا از دست دادن سریع این دارایی‌ها، فرسایش اقتصادی و فرهنگی اجتماعی ایجاد می‌کند (Müştak, & Erdoğan, 2016) و باعث می‌شود هویت شهرها از بین برود (Bleam, 2018). با شهرنشینی، حفظ هویت شهری و فضایی چالش برانگیزتر می‌شود و شهرها ارزش‌ها و هویت‌های فرهنگی متفاوت خود را از دست می‌دهند و در نهایت به یکدیگر شباهت دارند (Peng et al, 2020). اکثر شهرهای مدرن در معرض تهدیدهایی قرار دارند که هویت شهری خود را از دست داده و شبیه به هم شده‌اند. فضاها و ساختمان‌های شهری که تحت تأثیر تغییر و تحولات مقامات و جامعه متحول می‌شوند و تصمیمات مربوط به این فضاها و ساختمان‌ها نه تنها بر آن روز تأثیر می‌گذارد، بلکه آینده را نیز با توجه به انتقال ارزش‌های گذشته به آینده تحت تأثیر قرار می‌دهد. در نتیجه تصمیمات اتخاذ شده، هویت شهری و حافظه اجتماعی یا پایدار می‌شوند یا از بین می‌روند (Bahtiyar & Yaldiz, 2021). حفظ هویت ارتباط مستقیمی با آگاهی جامعه‌ای دارد که محیط ساخته شده را ایجاد کرده و از این محیط استفاده می‌کند (Cheng et al, 2018). پس از تحریف یا از بین رفتن مفهوم هویت، ارزیابی جامع فضاهای

شهری غیرممکن می‌شود (Bleam, 2018). ساخت یک ساختمان جدید، تغییر ویژگی‌های اصیل یک ساختمان یا تخریب ساختمان بر هویت اصیل یک شهر تأثیر می‌گذارد به نحوی که این هویت اصیل شهری را بهبود یا بدتر می‌کند (Jing et al, 2021). بنابراین آنچه در دنیای معاصر بنام بی‌هویتی و گسست هویتی در معماری مسکن معاصر دیده می‌شود به دلیل بی‌توجهی به هویت مکان (Isa et al, 2021)، ارزش‌ها و باورهای انسان‌ها و عدم توجه به معماری و دستاوردهای بومی در دوران معاصر است (Khaled Yasser, 2018). بحران هویت در معماری و معماری معاصر ایران به صورت چشمگیر و نگران‌کننده افزایش یافته است، بحرانی که یکی از عوامل ایجاد آن عدم توجه به تاریخ و فرهنگ کشور ایران است. مسکن امروز ایران در همه شهرها خالی از محتوا و مفاهیم عالی است و تنها راه حل آن توجه به برقراری ارتباط با معماری سنتی و بومی و الهام گرفتن از آن می‌باشد. (شهبازی جنگی و همکاران، ۱۳۹۳) بنابراین باید به صورت عمیق‌تر به ضعف‌هایی که در زمینه معماری معاصر بخصوص معماری مسکن معاصر وجود دارد توجه شود که در معماری معاصر ایران وجود دارد، ضعف‌هایی که با کارشناسی دقیق‌تر می‌توان آن‌ها را حل کرد، اما باید به این نکته نیز توجه داشت که راه‌ها و چاره‌جویی‌های ارائه شده، موضوعات اساسی معماری آینده را آشکار می‌کنند (مهدوی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲). همچنین عمده‌ترین ضعف‌ها و مشکلات مسکن معاصر ایران عبارتند از: بی‌توجهی به زیرساخت‌های فرهنگی و پایه‌گذاری اصول متناسب با مکان و روح زمان، عدم توانایی ادغام در همه زمینه‌های فرهنگی و هویتی، توجه بیش از حد به جنبه‌های اقتصادی در ساخت و ساز، عدم تعهد در برخی از سازندگان (پیمانکاران، شهرسازان، مهندسان و کارفرمایان)، ضعف سیستم مدیریت و نظارت در زمینه معماری و معماری، یه زمانی، عدم توجه به مشارکت مردم در رابطه با ارتقا کیفیت محیط زندگی، عدم تطابق ساختمان با معماری معماری بومی. شرایط آب و هوایی، وضعیت جغرافیایی و آب و هوا، همچنین روند جهانی شدن نیز بر عوامل ذکر شده بی‌تأثیر نیست. (مولانایی و سلیمانی، ۱۳۹۵)

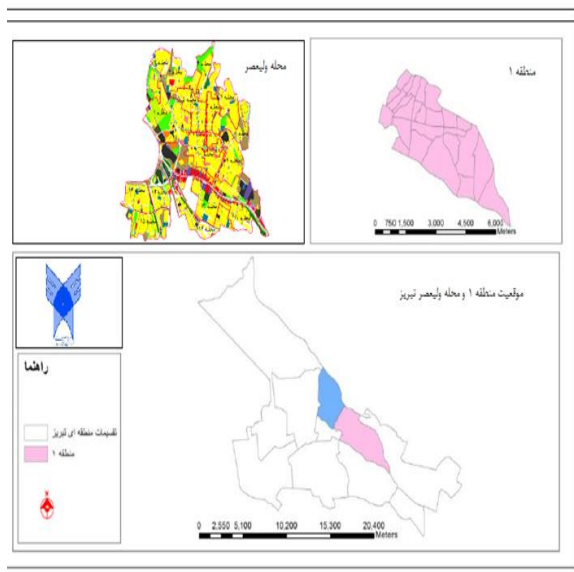
شهبازی جنگی و همکارانش، (۱۳۹۳)، در بررسی نقش الگوهای هویت پرداز در هویت معماری معاصر ایران، سطوح چهارگانه هویت با عنوان «پارادایم»، «سنت»، «الگو» و «دستاوردهای فرهنگی» معرفی کرده‌اند و به نقش آن‌ها در فرایند شکل‌گیری هویت و برعکس آن، بروز بحران هویت اشاره کرده‌اند. رئیس، محمدمنان (۱۳۹۵)، در علت کاوی بحران هویت در معماری و معماری معاصر ایران با تأکید بر سه‌گانه بینش، ارزش و کنش، نتایج بیانگر این است که به دلیل عدم تجانس و تناسب مبانی بینشی و ارزشی معماری و معماری معاصر ایران با کنش‌ها و سبک‌های کالبدی رایج در این نظام، بحران هویت همچنان تداوم خواهد داشت. ضرغامی و همکارانش (۱۳۹۶)، ایجاد چارچوب نظری طراحی مبتنی بر تئوری هویت پایدار اجتماعی-مجموعه مسکونی برای ساکنان با طبقات مختلف اجتماعی-اقتصادی، نتایج تحقیق به عوامل یکپارچگی اجتماعی-فضایی در مسکن درآمد ترکیبی ایران و نیز به چارچوب مفهومی طراحی مبتنی بر هویت اجتماعی از طریق تئوری‌های مکان محور هویتی دست یافته است. رمضان پور و همکارانش، (۱۳۹۸)، در ارزیابی مسکن معاصر در ایران با معیارهای اسلامی ایرانی، بیان می‌کنند اصول معماری مسکن ایرانی-اسلامی معاصر عبارت‌اند از: ۱) بعد محیطی: طبیعت گرایی، همسویی با بستر، تنظیم شرایط محیطی با توجه به اقلیم و بوم، اعتدال ۲) بعد انسانی: آسایش روحی، آسایش زیستی ۳) بعد کالبدی و عملکردی: بهره‌گیری از هندسه و مدول، بهره‌گیری از عناصر آشنا و مطلوبیت ظاهری، آسایش بصری، تعاونپور محمدی و همکارانش، (۱۳۹۸)، بررسی نقش شاخص‌های مدرنیته در ابعاد معماری مسکن در مجتمع‌های مسکونی تبریز، نتایج حاصل نشان می‌دهد مدرنیته در ساخت معماری مجتمع‌های مسکونی تبریز موثر بوده اما میزان تأثیر ابعاد مختلف مدرنیته در تحولات معماری مجتمع‌های مسکونی تبریز یکسان نبوده و بعد اقتصادی بیشتر از سایر عوامل در شکل‌گیری این بناها موثر بوده است. همچنین از بین مولفه‌های اقتصادی، سودگرایی بیشترین تأثیر را در تمامی ابعاد معماری مجتمع‌های مسکونی تبریز داشته است. دویدار و صبری ابوردا، (۲۰۱۷)، حیاط‌های داخلی یکی از واژگان وراثت معماری مسکونی و اهمیت آن در ساختن هویت ملی معاصر، نتایج نشان داد با ظهور معماری معاصر تقریباً استفاده از حیاط‌های داخلی از بین رفته و مشکلاتی را از نظر روحی روانی، اجتماعی- فرهنگی و هویتی برای ساکنان خودشان بوجود آورده است.

سلمان، (۲۰۱۸)، پایداری و معماری بومی: بازاندیشی در مورد هویت، نتایج نشان می‌دهد مفاهیم اصلی پایداری بومی به عنوان راهنمای بازتولید ویژگی‌های هویت معماری معاصر در جهان عرب است. فاروک محمد، (۲۰۲۰)، در مطالعه تطبیقی تکنیک‌های

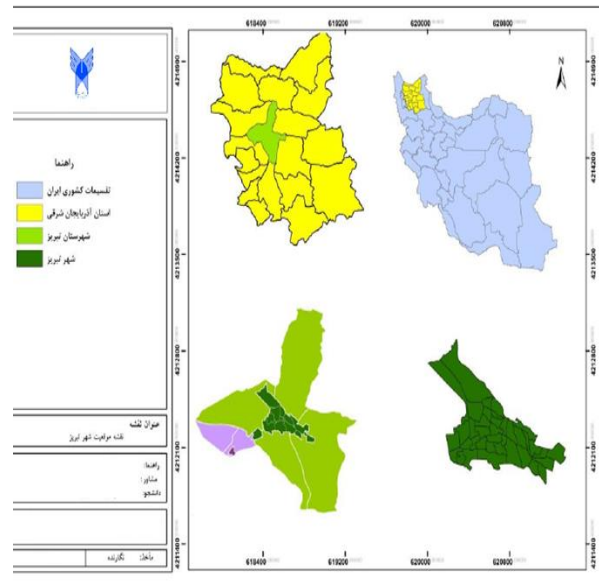
ساختمان سازی سنتی و مدرن در واحه سیوای مصر، نشان می‌دهد که مشکلات مربوط به روش ساخت سنتی در واحه به دلیل ضعف مواد ساختمانی موجود مانند ذرات کارشیف و ملات گل و لای، که دوام و مقاومت مناسب در برابر باران را ندارند. از طرف دیگر تکنیک مدرن ساختمانی که امروزه در ساختن مسکن استفاده می‌شود نه تنها با ویژگی معماری منحصر به فرد واحه نامناسب است بلکه تأثیر منفی بر محیط زیست و میراث فرهنگی و هویتی واحه دارد. بهتیار و یلدیز، (۲۰۲۱). در بررسی از دست دادن هویت در ساختمان‌های معماری مدرن؛ خانه دولتی ادرینه، نتایج نشان می‌دهد که دخالت در ویژگی‌های اصیل یک ساختمان، که شامل تغییر سبک است، در واقع باعث می‌شود افراد از آثار معماری سوءتفاهم کنند و منجر به تحریف هویت معماری شوند.

محدوده مورد مطالعه

شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی در ۴۶ درجه، ۲۵ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه، ۲ دقیقه عرض شمالی از نصف النهار مبدأ واقع شده است و ارتفاع متوسط آن از سطح آب‌های آزاد حدود ۱۳۴۰ متر است. شهر تبریز در دشت تبریز که از وسیع‌ترین دشت‌های آذربایجان محسوب می‌شود، واقع شده است. جمعیت شهر تبریز برابر ۱۵۹۳۳۷۳ می‌باشد. محله ولی‌عصر یکی از محله‌های بزرگ و پر وسعت شهر تبریز است. این محله از جهت ارتفاع یکی از مناطق مرتفع تبریز محسوب می‌شود، در ناحیه شرقی شهر تبریز واقع شده، چهل سال پیش زمین‌هایی با قیمت نازل بود و قسمتی از آن را دره‌ای بزرگ تشکیل می‌داد. این منطقه جز حوزه‌ی استحفاظی شهرداری منطقه ۱ تبریز می‌باشد. ثروتمند معروف تبریزی مرتضی خوبی با همکاری گسترده شهرداری تمامی زمین‌ها را از اهالی محله‌های همجوار خرید و برای این که بتواند با قیمت مناسب بفروشد طرح و نقشه یک کوی را ریخت. تمام خیابان‌ها و فلکه بازار و تک تک کوچه‌های امروزی کوی ولی عصر قبل از انقلاب نقشه‌اش داده شده است. ولی در چند سال اخیر دوباره خیابان شد. جمعیت آن برابر ۹۸۵۲۲ است. مساحت محله ولیعصر برابر ۸۳۴/۵ هکتار می‌باشد (جدیری عباسی، ۱۳۹۹).

شکل ۲- موقعیت منطقه ۱ و محله ولیعصر تبریز (منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

شکل ۱- موقعیت شهر تبریز در سطح کشور، استان و شهرستان (منبع- نگارندگان، ۱۴۰۰)

بحث و یافته‌های تحقیق

روایی همگرا

روایی همگرا در مدل PLS توسط معیار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در جدول شماره ۲ روایی همگرایی متغیرهای مکنون بیان شده است.

جدول ۲- روایی همگرای سازه‌های (متغیرهای مکنون)

متغیر مکنون روایی همگرا	به فراموشی سپردن	سرکشی	سرگردانی و جامعه‌انسان‌ها	تولید فرهنگ‌های شهر	تمایل قشر متوسط شهر	تولید نمونه‌های تعمیرات معماری
پایایی ترکیبی	۰/۸۸۸	۰/۷۹۳	۰/۸۲۶	۰/۷۶۹	۰/۷۸۱	۰/۷۲۵

(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

با توجه به جدول شماره ۳ تمامی مقادیر میانگین واریانس استخراج شده از ۰/۵ بیشتر بوده و مدل اندازه‌گیری از روایی همگرایی مناسب برخوردار است.

روایی افتراقی

برای ارزیابی اعتبار افتراقی باید بررسی شود که آیا میزان میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای یک سازه (متغیر مکنون)، بیشتر از توان دوم همبستگی میان آن سازه و سازه‌های دیگر مدل است یا خیر. در جدول شماره ۳ روایی افتراقی متغیرهای مکنون مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۳- اعتبار افتراقی سازه‌ها (متغیرهای مکنون)

سازه سازه	به فراموشی سپردن	سرکشی حقیق‌ترین	سرگردانی و نوسان	تولید فرهنگ‌های شهر	تمایل قشر متوسط شهر	تولید نمونه‌های تعمیرات معماری
به فراموشی سپردن	۰/۸۸۳	۰/۲۷۲	۰/۱۱۱	۰/۳۶۱	۰/۶۲۳	۰/۳۰۱
سرکشی حقیق‌ترین باورها	۰/۴۱۵	۰/۸۶۸	۰/۱۲۲	۰/۱۷۳	۰/۱۷۸	۰/۱۹۲
سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی	۰/۲۸۹	۰/۳۱۶	۰/۸۴۵	۰/۲۱۳	۰/۱۰۱	۰/۵۵۵
تولید فرهنگ‌های شهری	۰/۳۱۳	۰/۱۷۲	۰/۳۶۳	۰/۸۰۱	۰/۳۴۵	۰/۴۸۲
تمایل قشر متوسط برای تقلید	۰/۳۰۷	۰/۲۶۳	۰/۳۱۸	۰/۲۷۱	۰/۷۹۵	۰/۴۰۹
تولید نمونه‌های شاخص معماری	۰/۳۰۸	۰/۳۰۲	۰/۲۹۹	۰/۴۰۲	۰/۴۱۵	۰/۴۵۳

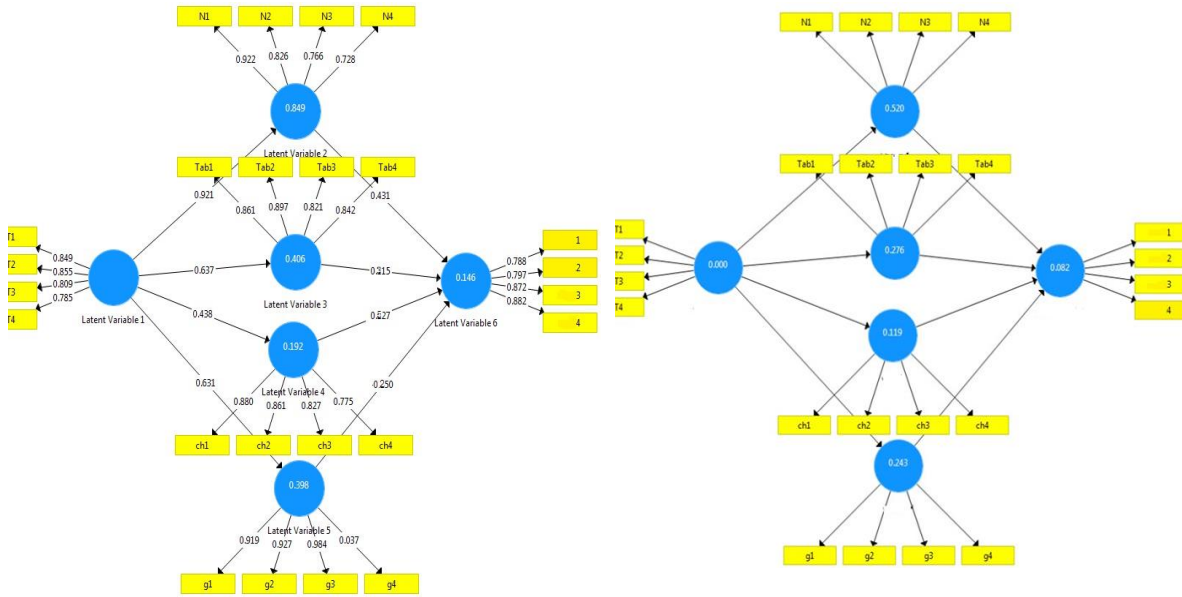
(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

مقادیر قطر اصلی در جدول فوق نشان‌دهنده‌ی ریشه‌ی دوم AVE و سایر مقادیر نیز نشان‌دهنده‌ی همبستگی میان سازه‌ها هستند. ملاحظه می‌شود که تمامی سازه‌ها با شرایط مورد نظر مطابقت دارند بنابراین می‌توان بیان کرد که سازه‌ها از اعتبار افتراقی برخوردارند. همان‌گونه که در جدول شماره ۳ مشخص است، عناصر روی قطر اصلی دارای مقادیری بیشتری نسبت دیگر مقادیر هستند.

تحلیل معادلات ساختاری

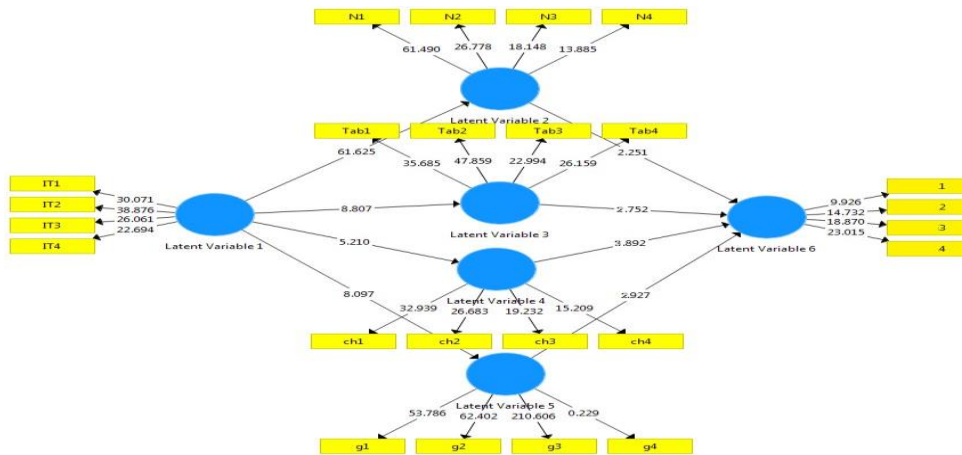
در شکل ۶ که تحلیل مدل ساختاری را نشان می‌دهد، ضرایب هر یک از مسیرها به نمایش درآمده است. هر یک از ضرایب در صورتی قابل قبول است که مقدار P-values آن کمتر از ۰/۰۵ باشد. همچنین جدول شماره ۷، P-values مربوط به هر یک از مسیرها را ارائه داده است.

تاثیر مولفه رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای بر گسستگی هویت معماری مسکن معاصر

شکل ۴- ضرائب مسیر تاثیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای بر گسستگی هویت مسکن شهری معاصر

شکل ۳- ارزیابی اعتبار مدل تاثیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای بر گسستگی هویت مسکن شهری تبریز

شکل ۵- آماره t-value تاثیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای بر گسستگی هویت مسکن شهری معاصر (منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

جدول ۴- ضریب مسیر و آماره t تاثیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای روی چهار رویکرد گسستگی هویت مسکن شهری معاصر

از	به	ضریب مسیر	آماره T	نتیجه آزمون
رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته است.	۰/۹۱۹	۶۸/۲۰۹	تایید
رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	سرکشی و حقیرترین باورها و پندارها در برابر اصیل‌ترین آن‌ها	۰/۶۴۰	۹/۸۵۹	تایید
رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی در میان دو قطب سنت و نوآوری	۰/۴۳۸	۴/۸۱۲	تایید
رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	تولید فرهنگ‌های شهری در تقابل با یکدیگر و در تعامل با فرهنگ‌های روستایی (تولید خرده فرهنگ‌های روستایی)	۰/۵۹۶	۳۳/۳۷۱	تایید

نتیجه آزمون	آماره T	ضریب مسیر	به	از
تایید	۵۶/۰۸۲	۰/۷۴۹	تمایل قشر متوسط برای تقلید	رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای
تایید	۴/۱۲۵	۰/۴۰۹	تولید نمونه‌های شاخص معماری در شرایط گلخانه‌ای اندیشه	رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای

(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

مقدار ضریب مسیر در اثر غیر مستقیم از ضرب دو اثر مستقیم تشکیل دهنده آن حاصل می‌شود. جدول شماره ۶ ضرب ضریب مسیر دو مسیر تاثیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای روی شش رویکرد گسستگی هویت مسکن شهری معاصر در محله ولیعصر تبریز را نشان می‌دهد. با توجه به جدول شماره ۵ به این نتیجه می‌رسیم که رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای بر رویکردهای گسستگی هویت مسکن شهری معاصر با اطمینان ۹۵٪ تاثیر مستقیم و معنی داری دارد، زیرا عدد آماره t متغیرها بیشتر از ۱/۹۶ است. همچنین با توجه به شکل شماره ۳ مربوط به ارزیابی اعتبار مدل، اعداد مربوط به متغیرهای نامشهود شاخص CV-Red هستند که باید بزرگتر از صفر باشند. اعداد مثبت نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند. همانطور که مشاهده شده است همه اعداد مثبت هستند، همچنین جدول ۷ بنابراین مدل از کیفیت مناسب برخوردار است.

تحلیل معادلات ساختاری (برازش مدل)

جدول ۵- شاخص‌های برازندگی مدل معادلات ساختاری رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای

مطلوبیت	مقدار	مقدار قابل اتکاء	نام کامل	شاخص‌ها
تایید مدل	۵/۶۴	-	ChiSquare Divided	کای دو (χ^2)
تایید مدل	۲/۸۲	$3\chi^2/df <$	ChiSquare Divided to Degrees of Freedom	χ^2/df
تایید مدل	۰/۰۹۳	$0/1RMSEA \leq$	Root Mean Square Error of Approximation	RMSEA
تایید مدل	۰/۹۸	$0/9NFI >$	Normed Fit Index	NFI
تایید مدل	۰/۹۹	$0/9GFI >$	Goodness of Fit Index	GFI
تایید مدل	۰/۹۹	$0/9CFI >$	Comparative Fit Index	CFI
تایید مدل	۰/۹۹	$0/9IFI >$	Incremental Fit Index	IFI

(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

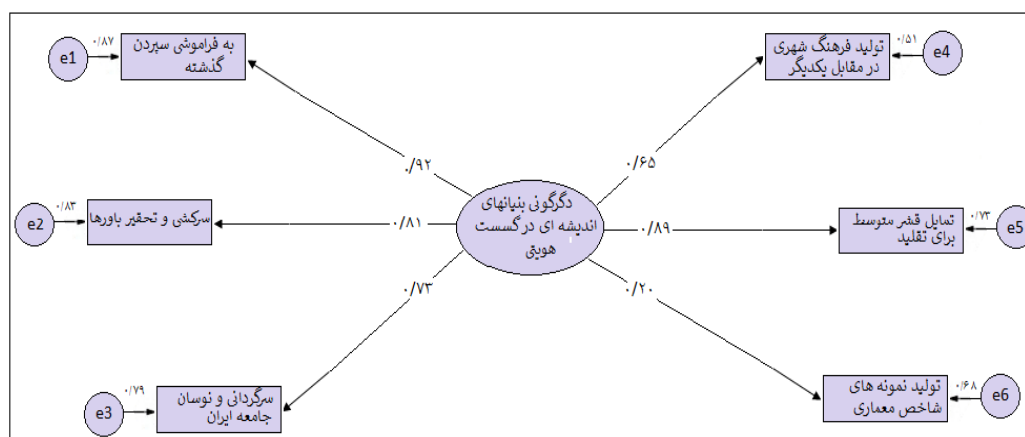
تجزیه و تحلیل آماری نشان می‌دهد با توجه به جدول شماره ۶ عدد معنی داری مسیر مابین متغیر نامشهود رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای و متغیرهای مشهود انعطاف در هزینه، انعطاف در اجراء، قابلیت انطباق و بازگشت (بهبود) بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد، از این رو این ارتباط مورد تایید قرار می‌گیرد. از طرفی چون عدد معنی داری به دست آمده مثبت می‌باشد این اثرات مستقیم می‌باشد. بنابراین متغیرهای انعطاف در هزینه، انعطاف در اجراء، قابلیت انطباق و بازگشت (بهبود) تبیین کننده متغیر رویکردهای دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسستگی هویت مسکن شهری معاصر می‌باشند. همچنین، در جدول ذیل مقادیر بارهای عاملی استاندارد شده برای هر متغیر را نشان می‌دهد.

جدول ۶- وزن رگرسیونی استاندارد شده بین متغیرها برای مدل نظری تحقیق

Standardized Regression Weights: (Group number 1 - Default model)			
Estimate	عنوان شاخص	شکل رابطه	عنوان شاخص
برآورد			
۰/۹۲	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته است.
۰/۸۱	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	سرکشی حقیرترین باورها و پندارها در برابر اصیل‌ترین آن‌ها
۰/۷۳	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی در میان دو قطب سنت و نوآوری
۰/۶۵	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	تولید فرهنگ‌های شهری در تقابل با یکدیگر و در تعامل با فرهنگ‌های روستایی (تولید خرده فرهنگ‌های روستایی)
۰/۸۹	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	تمایل قشر متوسط برای تقلید
۰/۲۰	دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای	<---	تولید نمونه‌های شاخص در شرایط گلخانه‌ای اندیشه

(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

نتایج نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌ها در سطح ۰/۰۱ درصد (*** در سطح ۱٪ معنی‌دار) با هم رابطه دارند که البته این نتایج توسط نتایج همبستگی نیز تأیید می‌شود. بدین معنا که برآوردهای وزن استاندارد رگرسیونی به روش حداکثر درست نمایی بین شاخص‌های متغیرها با احتمال ۹۹ درصد اطمینان برآورد شده است. در شکل ذیل نیز مدل نهایی به صورت دیاگرام نشان داده شده است.

شکل ۶- شکل نهایی مدل تحقیق

(منبع نگارندگان، ۱۴۰۰)

با توجه به جدول ۷ و شکل ۶ از بین مولفه‌های دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسست معماری مسکن معاصر محله ولیعصر تبریز مولفه، به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته است با بار عاملی ۰/۹۲ بیشترین تاثیر را در گسست هویت معماری مسکن معاصر در محله تبریز داشته کمترین مربوط به تولید نمونه‌های شاخص معماری در شرایط گلخانه‌ای اندیشه با بار عاملی ۰/۲۰ می‌باشد. پس از مولفه به فراموشی سپردن گذشته بترتیب تمایل قشر متوسط برای تقلید با بار عاملی ۰/۸۹، سرکشی حقیرترین باورها و پندارها در برابر اصیل‌ترین آن‌ها با بار عاملی ۰/۸۱، سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی در میان دو قطب سنت و نوآوری با بار عاملی ۰/۷۳، تولید فرهنگ‌های شهری در تقابل با یکدیگر و در تعامل با فرهنگ‌های روستایی (تولید خرده فرهنگ‌های روستایی) با بار عاملی ۰/۶۵ در رده‌های بعدی تاثیری‌گذار بر دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسست هویت معماری مسکن معاصر در محله ولیعصر شهر تبریز دارند.

نتیجه گیری

شهر تبریز با وجود داشتن پیشینه تاریخی و فرهنگی و هنری به خصوص در زمینه معماری، دارای گسستگی در زمینه پیوند با هویت معماری بومی و اصیل خود قرار گرفته است که با توجه به نقش این شهر در ارزش گذاری تاریخی به عنوان پایتخت فرهنگی ایران زمین لازمه‌ی توجه هر چه بیشتر در این زمینه را ایجاب می‌کند. در این بین باید توجه داشت که کمبود مسکن و رشد فزاینده جمعیت، مشکلات عدیده‌ای در کنار سایر عوامل تأثیرگذار دیگر موجب شود تا ساخت مجموعه‌ای مسکونی به عنوان بهترین و تنها راه حل تأمین مسکن همواره مورد توجه قرار گیرد. مسکنی که فارغ از حس تعلق ساکنین هیچ پیوندی با هویت معماری اصیل و فرهنگ معماری بافت شهر ندارد و از طرفی نیز نمی‌توان آن را زیر سلطه معماری مدرن قرارداد. مسکن با طرح‌های کاملاً وارداتی غربی و بدون ناماسازی‌های منطقی، معماری شهری شهر تبریز (محلّه ولیعصر) را به شدت دچار مخاطره ساخته است. در واقع، روند مسکن‌سازی، آن هم با روش‌های کاملاً غلط در شهر تبریز، روز به روز در حال پیشروی است. طرح‌های این، بدون توجه به حریم و حرمت و محرمیت فضاها برای اعضای خانواده، متأثر از فرهنگ غرب، این مردم با فرهنگ خاص خود را دچار سردرگمی ساخته است. متأسفانه در سال‌های اخیر ساختن مسکنی بلند با توجه به بی‌نیازی جامعه به آن‌ها، متداول گشته است؛ البته بدون توجه به تمامی مسائل جنبی و انسانی از جمله مقاومت در برابر زلزله، و نیز بدون توجه به پی‌سازی‌های گسترده و عمیق «رادیه ژنرال» و بدون داشتن شمع‌های طویل در زیر پی‌سازی و دستک زنی‌های متقارن به پی و جزئیات اجرایی دقیق به خصوص در سایر موارد اجراها به مانند بادبندها و بی‌توجهی به جوشکاری‌ها و موارد بسیار دیگر انواع مختلف مسکن بخصوص آپارتمان‌سازی جدید، حریم بسیاری از بناهای خرد و کلان اطراف خود را کاملاً از میان برده‌اند. طرح‌های باز در برج‌ها، وجود در و پنجره در هر ساختمان به نوعی و در اندازه‌ای در کنار ساختمان دیگری ساختمان‌های غیرمتقارن، عقب، جلو، باریک، پهن و کوتاه و بلند بودن هر ساختمان در جوار ساختمان دیگر و به نوعی و فرمی دیگر، ناماسازی ساختمان‌ها هر یک به شکلی و با مصالح گوناگون چون انواع سیمان بری باروک یونانی، ناماسازی با انواع اندودهای شیمیایی، ناماسازی با انواع سنگ کاری و عدم اتصالی اصولی و اسکوپ سنگ با اسکلت بنا، ناماسازی‌ها با قاب‌بندی‌های آینه سیاه «رفلکسی» که در مواردی خطر آفرین و تولیدکننده گرما و انعکاس‌های ارتعاشی است که اثرات روانی متعددی دربردارد و بسیاری دیگر، اصول ناهنجاری را در ساختمان‌سازی کشور و همچنین شهر تبریز به وجود آورده است. خلاصه آن که این روند ناهنجار، هر روز به شکلی، سبب از بین رفتن هویت بسیار اصیل معماری بی‌همتای سنتی مسکن‌سازی شهر تبریز که همواره مورد توجه جهانیان بوده شده است تا جایی که در زمانی بسیار کوتاه، مردم ما و حتی بسیاری از مهندسان و دانشجویان رشته‌های معماری و عمران، پدیده‌های بسیار ارزشمند هنر معماری ایرانی-آذری و معنویت آن از جهت فلسفه و اصل درون‌گرایی و شیوه‌های بیرون‌گرایی و ویژگی‌های اخلاقی و بسیاری از کمالات به حق را فراموش کردند. پژوهش حاضر در نظر دارد با شناخت عوامل موثر در گسستگی هویت معماری مسکن در شهر تبریز به ارائه راه‌حلی در زمینه پیوند معماری معاصر مسکن با معماری بومی، به بهبود هویت معماری مسکن در شهر تبریز بخصوص محلّه ولیعصر کمک نماید. انجام تحقیق در هر زمینه علمی، به دلایل مختلفی صورت می‌گیرد، از جمله این دلایل می‌توان به گسست دانش در آن زمینه یا نبود تحقیق جامع اشاره کرد.

هویت رابطه مستقیمی با معماری و معماری هر جامعه‌ای دارد، با شروع قرن بیست و یکم، و شبکه‌ای شدن شهرهای جهان در فرآیند جهانی شدن باعث بوجود آمدن تغییرات بسیاری در سطح شهرها شده که یکی از این تغییرات در معماری معاصر جهان است که شهرسازان کشورهای مختلف دنیا در ساخت و سازهای خودشان در شهر از یک معماری و سبک بین‌المللی استفاده می‌کنند که باعث شده با بی‌توجهی به معماری سنتی و بومی در سطح شهرها، هویت شهرها و معماری معاصر بخصوص معماری مسکن معاصر از نظر هویتی دچار گسست بشوند که در این میان با ورود مدرنیته به ایران بخصوص از زمان پهلوی باعث گسست هویتی در معماری و معماری شهرها شده است که شهر تبریز هم از این نوع ساخت و ساز و مسکن‌سازی در امان نمانده و دچار گسست هویتی در معماری مسکن بخصوص در مناطق بالانشین شهر و محلات جدید شده است که محلّه ولیعصر تبریز هم یکی از این محلات که از نظر ساخت و ساز در معماری و معماری مسکن معاصر دچار گسست هویتی شده است. از این رو پژوهش حاضر در پی این هدف است که دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای چه اندازه در گسست هویت معماری مسکن معاصر در محلّه ولیعصر

تبریز تاثیرگذار بوده است براساس این هدف یافته‌های تحقیق نشان داد که از بین مولفه‌های دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسست معماری مسکن معاصر محله ولیعصر تبریز مولفه، به فراموشی سپردن و تخریب وسیع هر آنچه مربوط به گذشته است با بار عاملی ۰/۹۲ بیشترین تاثیر را در گسست هویت معماری مسکن معاصر در محله تبریز داشته کمترین مربوط به تولید نمونه‌های شاخص معماری در شرایط گلخانه‌ای اندیشه با بار عاملی ۰/۲۰ می‌باشد. پس از مولفه به فراموشی سپردن گذشته بترتیب تمایل قشر متوسط برای تقلید با بار عاملی ۰/۸۹، سرکشی حقیرترین باورها و پندارها در برابر اصیل‌ترین آن‌ها با بار عاملی ۰/۸۱، سرگردانی و نوسان جامعه ایرانی در میان دو قطب سنت و نوآوری با بار عاملی ۰/۷۳، تولید فرهنگ‌های شهری در تقابل با یکدیگر و در تعامل با فرهنگ‌های روستایی (تولید خرده فرهنگ‌های روستایی) با بار عاملی ۰/۶۵ در رده‌های بعدی تاثیر گذاری بر دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای در گسست هویت معماری مسکن معاصر در محله ولیعصر شهر تبریز دارند. در دهه‌ی اخیر مسکن معاصر در دنیا از نظر اجتماعی- فرهنگی و هویتی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. همراه با تحولات مدرنیته در جهان که، در ایران از زمان پهلوی در ابعاد مختلف شروع شده بود، این تحولات در معماری نیز بوجود آمد و آن را بخصوص در زمینه مسکن تحت تاثیر قرار داد. در اواسط دوران پهلوی اول و خصوصاً پهلوی دوم ناگهان ساختمان‌سازی کشور به خصوص بناهای مسکونی، دچار بی‌هویتی شد؛ غرب‌گرایی مسئولان تراز اول کشور و گرایش آن‌ها به زندگی و افکار غربی و نیز سوق دادن افکار مردم به سمت آن، اشاعه غرب زدگی را در بین مردم به همراه داشت. این غرب‌گرایی بر ساختمان‌سازی‌ها به خصوص بناهای مسکونی، در شهر تبریز نیز اثر مستقیم گذارد، تا جایی که اصل طراحی و محرمیت‌های فضاهای بیرونی و اندرونی، طرح‌های ترکی‌سازی، ورکرسی و طرح‌های اتاق‌سازی در اطراف حیاط دست‌خوش فراموشی و جایگزین آن ملاک‌های غرب پسندانه شد و سرانجام طراحی فضاهای مسکونی، به سوی بی‌توجهی به خواسته‌ها و دیدگاه‌های باطنی مردم و به طور کلی به سوی بی‌هویتی کشیده شد. طرح‌ها و ساختار بناها به خصوص مسکونی برگرفته از شیوه‌های غرب شده و ناماسازی‌های بیشتر مانند نماهای غربی با انواع گوناگون درآمد. پنجره‌ها گسترده به شکل مربع مستطیل چندلثی، در نمای ساختمان‌ها به کار رفت. متأسفانه شهری که قرن هاست مهد هنر معماری ایران و جهان بوده، همیشه و همواره پیشرو و ابداع‌کننده زیبایی‌ها و خلاقیت‌ها در ساختمان‌سازی بوده دنیای جستجوگر و پرتاب و خروش را همواره به خود معطوف داشته و همواره کشورهای مختلف و متمدن جهان تحت تاثیر و اقتباس از معماری و هنرهای آن بوده است، هم اکنون به فراموشی سپرده شده است و معماری شگرف آن را از یاد برده‌ایم و همگی ما از آن همه عزت و اعتبار هنری و ارزش‌های والای معنوی، نه فرسنگ‌ها بلکه دنیاهای دور شده‌ایم و به سوی ساختمان‌سازی‌های (مسکونی) بی‌هویت و کلافی سردرگم کشیده شده‌ایم که امروز همگان در تبریز شاهد آنیم. رویاپردازی برای تغییر و عبور از وضع موجود، رفته رفته با غفلت، به خواب زدگی منجر شد و این امر نهایتاً موجب گسست از جریان پیوسته معماری بخصوص در زمینه مسکن شد. این گسست‌ها در نهایت، محصول معماری مسکن معاصر را نیز تحت تاثیر قرار داد. در نتیجه سیر تحول رویاپردازی در شهر تبریز، «معماری» طی دهه‌های گذشته، ابتدا به «معماری وابسته» وابسته به تفکر و دستاوردهای غرب و «معماری سوداگر» تبدیل می‌شود و به سرعت به «معماری تقلید» تقلید بی محتوا از ظاهر معماری‌های دنیا، «معماری فریب» بنایی ناموزون با ظاهری فریبنده و پیشرفته و دچار سرگردانی و گم‌گشتگی در میان نحله‌های فکری و چهره‌های متکثر کالبدی شده و نهایتاً به «معماری سراب» طرح یا بنایی حاصل رویاها و تخیلات کالبدی بدل شد. در دوره معاصر، به دلیل سرعت تحولات و گونه‌گونی‌ها، شناخت و متعاقب آن، کنترل مؤلفه‌های اثرگذار فرهنگی و هویتی بر معماری به سادگی میسر نیست و عمدتاً به ورطه فراموشی سپرده شده است. گسست‌ها و گم‌گشتگی‌های فرهنگی و هویتی معماری، ناشی از گسست‌ها و گم‌گشتگی‌های مشابه در فرهنگ و هویت شهر تبریز است. امروزه کمبود آشنایی با ویژگی‌های زیستی و فرهنگی در گوشه گوشه شهر تبریز و نیز تشخیص نادرست نسبت خود با محیط پیرامون (در مقیاس‌های گوناگون و از جنبه‌های مختلف) از مهم‌ترین غفلت‌هایی است که گسست فرهنگی و هویتی در معماری مسکن معاصر شهر تبریز بخصوص محله ولیعصر را بیان می‌کند. غفلتی که همه این تنوع قاره‌گون را به یک چوب میراند و نسخه‌ای واحد را برای برپا داشتن بنا در جای جای آن، تجویز می‌کند. در شرح علل به نظر می‌رسد موضوعی مهم در «ما» و در رویاهایمان عوض شده است. معماری ما، عین فرهنگ‌مان و فرهنگ‌مان نیز عین معماری‌مان است. معماری شهر تبریز، آینه و انعکاس‌دهنده زندگی فردی و جمعی انسان‌ها در شهر تبریز (محله ولیعصر تبریز) هستند و هرگونه که ما هستیم، معماری‌ها و شهر و محلاتمان نیز همان گونه است.

بنابراین مشخص شد که دگرگونی بنیان‌های اندیشه‌ای رابطه مستقیم و معنی داری با گسست هویت معماری مسکن معاصر شهر تبریز و محله ولیعصر دارد. با توجه به نتایج تحقیق می‌توان پیشنهادهای را به این صورت بیان کرد: توجه به فرهنگ و آداب و سنن کاربران، توجه به معماری سنتی و بومی، تلفیق معماری بومی و معاصر، توجه به ساختمان‌های با ارزش و مرمت آن‌ها برای حفظ هویت و فرهنگ مردم، توجه به ارزش‌های جامعه و کاربران در سطح محله ولیعصر

منابع

۱. اشرفی، نسیم. (۱۳۹۷). واکاوی مدیریت بحران در هویت سیستمی معماری و معماری معاصر ایران. مطالعات مدیریت شهری، ۱۰(۳۳)، ۱۷-۲۸.
۲. پورمحمدی، محمدرضا؛ قربانی، رسول و ولایتی، شیوا (۱۳۹۸). بررسی نقش شاخص‌های مدرنیته در ابعاد معماری مسکن: مطالعه مجتمع‌های مسکونی تبریز. دانش معماری، ۲(۲)، ۳۳-۴۶.
۳. جدیری عباسی، م. (۱۳۹۹). تحلیل تاثیر اقلیم بر شکل‌گیری و تیپولوژی مسکن تبریز در دوره معاصر (مطالعه‌ی موردی: محله‌های زعفرانیه، رشدیه و ولیعصر) [رساله دکتری، استاد راهنما: شهریار شقاقی و جلال ساک زمانخانی]. دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر.
۴. رمضان‌پور مهرناز، ش.، شرقی، ع.، و مهدی‌نژاد جمال‌الدین، م. (۱۳۹۸). ارزیابی مسکن معاصر در ایران با معیارهای اسلامی ایرانی. مطالعات شهر ایرانی- اسلامی، ۹(۳۵)، ۵-۱۸.
۵. رئیس‌ی، م.م. (۱۳۹۵). علت‌کاوی بحران هویت در معماری و معماری معاصر ایران با تاکید بر سه‌گانه بینش، ارزش و کنش. هنرهای زیبا - معماری و معماری، ۲۱(۴)، ۶۳-۷۴.
۶. شهبازی چگنی، ب.، دادخواه، ک.، و معینی، م. (۱۳۹۳). بررسی نقش الگوهای هویت‌پرداز در هویت معماری معاصر ایران. مطالعات تطبیقی هنر، ۴(۸)، ۱۱۳-۱۲۲.
۷. ضرغامی اسماعیل، م.ن.ج.، و فتوره‌چی درسا، د. (۱۳۹۶). ایجاد چارچوب نظری طراحی مبتنی بر تئوری هویت پایدار اجتماعی مجتمع مسکونی برای ساکنان با طبقات مختلف اجتماعی-اقتصادی. دوره ۵(۲)، ۱-۱۴.
۸. مولانایی صلاح‌الدین، س.، و سلیمانی، س. (۱۳۹۵). بازشناخت مولفه‌های هویت اصیل معماری بومی ایرانی در غرب کشور، نمونه موردی: اورامان کردستان. معماری و معماری آرمانشهر، شماره ۱۷، ۱۱۵-۱۲۷.
۹. مهدوی‌نژاد، م.ج.، و طالب هاشمی، س.س. (۱۳۹۲). نقش کیفیت طراحی و اجرا در تحقق مفهوم هویت در معماری معاصر ایران. اندیشه معماری، ۱(۱)، ۹۴-۱۰۵.
10. Alhusban, A. A., & Alhusban, S. A. (2020). Re-locating the identity of Amman's city through the hybridization process. *Journal of Place Management and Development*, Vol.14, No.2, pp. 81-113. doi:10.1108/jpmd-07-2019-0066.
11. Bahtiyar, T., B., & Yaldiz, M., (2021). Loss of identity in buildings of modern architecture; The case of Edirne government house. *Global Journal of Arts Education*. Vol.11, No1, pp. 102-116. <https://doi.org/10.18844/gjae.v11i1.5728>
12. Bleam, M. R. (2018). Unbounded place meanings and embodied place identities for conservation volunteers in Scottsdale, Arizona. *J. Environ. Psychol.* Vol.56, pp 76-83. doi: 10.1016/j.jenvp.2018.03.002.
13. Cheng, Z., Zhou, S. and Zhang, B. (2018), The spatial factors of cultural identity: a case study of the courtyards in a historical residential area in Beijing, *Sustainability*, Vol.10, No.8, pp 1-16.
14. Dwidar. S& Sabry Abowardah, E, (2017), Internal Courtyards One of Vocabularies of Residential Heritage Architecture and Its Importance in Building Contemporary National Identity, *International Architecture and Urban Studies Conference House & Home March 3-4, 2017*. pp 1-17.